Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

HE 187/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja sosiaalihuoltolain 22 a §:n muuttamisesta

1. Hallituksen esityksestä

Suomen Yrittäjät kiittää lausuntopyynnöstä.

Uuden 1.1.2024 voimaa tulleen sote-valvontalain mukainen rekisteröintimenettelyn ja rekisterijärjestelmän käyttöönotto on aiheuttanut kriisiin yksityisille sote-alan yrittäjille, koska rekisteröinti ja sen käsittely ovat edellytys sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiselle.

Kyseessä on suuri muutos, koska aiemmin Itsenäinen ammatinharjoitta pystyi aiemmin aloittamaan toimintansa heti tehtyään ilmoituksen aluehallintovirastoon (ns. ilmoitusmenettely).

Ongelmia myös se, että tällä hetkellä lupia käsittelee 7 aluehallintovirastoa ja Valvira, jotka kaikki tulkitsevat lakia eri tavoin ja jopa niiden internet-sivustojen tiedot asiaan liittyen eivät ole yhtenäisiä. Rekisteri ei käyttöönottovaiheessa ollut valmis, ja on aiheuttanut ongelmia yrittäjille ei vain pitkittyneen käsittelyajan, vaan myös ennakoitua korkeampien kustannuksen vuoksi.

11.11.2024 käsittelyä odotti edelleen 2985 yrittäjää. Vuoden alusta lukien päätöksen on saanut 10 635 yrittäjää, käsittelyaikojen ollessa pahimmillaan kuusi kuukautta.

Käsittelyä odottavien yritysten toiminta on vaikeutunut tavalla tai toisella. Toiset yritykset eivät ole voineet aloittaa toimintaansa lainkaan, ja toiset eivät ole voineet tehdä tarvittavia muutoksia toimintaansa, kun muutoshakemusta ei ole käsitelty. Tästä on aiheutunut se, että yritykset ovat joutuneet taloudellisiin vaikeuksiin.

Osa yrityksistä on joutunut lopettamaan toimintansa. Suuri ongelma on myös se, että yritysten ei ole mahdollista jättää tarjouksia kilpailutuksiin,

joka aiheuttaa tulonmenetystä koko hankintakaudelle, koska kilpailutukset tehdään usealle vuodelle.

Valvira on todennut avoimesti, että Soteri-rekisterin rakentamiseen annettu aika ei ollut riittävä ja rekisteri jouduttiin ottamaan käyttöön keskeneräisenä. Koska rekisteri ei käyttöönottovaiheessa ollut valmis, se on aiheuttanut ongelmia yrittäjille ei vain pitkittyneen käsittelyajan, vaan myös ennakoitua korkeampien kustannuksen vuoksi, koska järjestelmä ei ole toiminut toivotulla tavalla. Ei ole tarkoituksenmukaista, että yrittäjät maksavat julkisen järjestelmän keskeneräisyyden ja toimimattomuuden takia korkeampia käsittelymaksuja.

Edellä mainittuun vedoten Suomen Yrittäjät kannattaa hallituksen esitystä, mutta toivoo, että valmistelussa otetaan huomioon alla olevat muutosesitykset

1.1. Kommentit 5 §:ään esitetyistä muutoksista

Suomen Yrittäjät kannattaa esitystä, jonka mukaan toiminta tulee olla mahdollista käynnistää heti hakemuksen jättämisestä eli ilmoitusmenettelyllä väliaikaisesti.

Yrittäjät kannattaa tilapäisen sääntelyn voimassaoloa vuoden 2026 loppuun saakka.

Suomen Yrittäjät toteaa, että ei e kannata esityksen rajaamista koskemaan vain yksinyrittäjiä, vaan väliaikaisuuden tulisi koskea kaikkia yrityksiä.

Esityksen mukainen rajaus koskemaan vain yksinyrittäjiä ei riitä

a. Rajaus koskemaan vain yksinyrittäjiä estää yritysten kasvua: yritys ei laajentaa palveluvaliokoimaansa, laajentaa toimintaansa muille alueille, tai palkata uutta tai ensimmäistä työntekijää.

b. Erityisesti maaseudulla yksityinen toimija voi koosta huolimatta olla ainoa palveluntuottaja ja siten kriittinen palveluiden saannin näkökulmasta.

Toissijaisesti kannatamme Aluehallintovirastojen lausuntopalautteessa esittämää muutosta, joka sallisi poikkeuksen soveltamisen kaikille yrityksille, paitsi niille, joiden toiminta edellyttää ennakkotarkastusta tai Aluehallintovirastojen lausunnossa esitettyä laboratoriotoiminnan ennakkolupaa.

Suomen Yrittäjät ei kannat lasten parissa työskentelevien ammattilaisten sulkemista kokonaan poikkeuksen piiristä.

Tällä hetkellä nimenomaan lasten palveluissa on saatavuusongelmia, ja esityksen rajaaminen esitetyllä tavalla edelleen vaikeuttaa lasten ja nuorten palvelujen saantia.

Vähimmillään hallituksen esityksen lakitekstiä olisi muutettava siten, että määräaikaista poikkeusta sovellettaisiin myös lapsille palveluita tuottavan palveluntuottajan rekisteröintihakemukseen, mutta siten, että itse lapsia koskeva palvelu voisi alkaa vasta, kun rikostaustaote on tarkistettu ja hakemus hyväksytty.

Muita huomioita 5 §:ään:

1. Mikäli esitystä ei muuteta koskemaan myös muita kuin yksinyrittäjiä, tulee rekisteröintihakemusten käsittelyjärjestystä muuttaa ja lupaviranomaisten on käsiteltävä ensisijaisesti niiden palveluntuottajien hakemuksia, joilta edellytetään rekisteröintipäätöstä ennen toiminnan aloittamista.

2. Esityksessä pitää arvioida, mitkä toiminnan muutokset arvioidaan merkittäviksi eli joihin pitää odottaa valvovan viranomaisen hyväksyntä.

3. Tulee varmistaa, että lain tulkinnat ovat kaikilla alueilla samat, huolimatta siitä, kuka rekisteröinnin käsittelee, ja laista tulee käydä selvästi esiin se, minne rekisteröinti tehdään (AVI vai Valvira).

4. Olennaista on taata toiminnan aloittaminen ja jatkuvuus, kuten se on ollut aiemminkin.

5. Lisäksi pitää varmistaa, että asiasta ei johdu muutoksia sosiaalihuoltopalveluiden arvonlisäverotuskäytäntöön, jossa olennaista yksityisten palveluntuottajien kannata on, että toiminnan katsotaan olevan arvonlisälain mukaisessa merkityksessä yhteiskunnan valvonnan piirissä. On olennaisen tärkeää, että VM pidetään mukana lain valmistelussa aktiivisesti.

1.2. Kommentit 52 ja 56 §:ään esitetyistä muutoksista

Suomen Yrittäjät hyväksyy julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvoitteen siirron kahdella vuodella eteenpäin, vuoden 2028 alkuun, mutta toteaa samalla, että esitetty muutos johtaa kilpailuneutraliteetin kannalta ongelmalliseen tilanteeseen.

Julkisille toimijoille myönnettävä pidempi siirtymäaika rekisteröintivaatimusten täyttämiseksi tarkoittaa sitä, että he voivat jatkaa toimintaansa ilman niitä velvoitteita ja kustannuksia, jotka yksityisten toimijoiden on täytettävä jo aiemmin. Tämä antaa julkisille palveluntarjoajille kilpailullista etua, erityisesti sellaisilla markkinoilla, joissa julkiset ja yksityiset toimijat kilpailevat samoista asiakkaista. Samalla se vaarantaa tavoitteen yksityisten ja julkisten palveluntuottajien yhdenvertaisesta kohtelusta. kun yksityiset toimijat joutuvat noudattamaan rekisteröintimenettelyä ja kantamaan siitä aiheutuvat kustannukset heti, kun taas julkiset toimijat vapautuvat velvoitteista kahdeksi vuodeksi ja saisivat lisäksi toimittaa tietonsa maksutta vuoteen 2030 saakka.

Suomen Yrittäjät ei pidä yhdenvertaisen esityksenä sitä, että julkisen sektorin tiedot tallennettaisiin valtakunnalliseen palvelutuottajien Soteri-rekisteriin maksutta vuoden 2030 loppuun asti. Vaarana on silloin se, että yksityisen sektorin palveluntuottajat rahoittavat myös julkisen sektorin toimijoiden rekisteröinnistä ja valvonnasta aiheutuvat kustannukset vuoden 2030 loppuun asti. Lakiesityksen kirjaus on epäselvä, eikä siitä käy ilmi, onko julkisen sektorin tarkoitus maksaa valvontamaksujakaan vuosien 2028 ja 2031 välillä.

1.3. Kommentit esityksen vaikutuksista

Valvira on todennut avoimesti, että Soteri-rekisterin rakentamiseen annettu aika ei ollut riittävä ja rekisteri jouduttiin ottamaan käyttöön keskeneräisenä. Koska rekisteri ei käyttöönottovaiheessa ollut valmis, se on aiheuttanut ongelmia yrittäjille ei vain pitkittyneen käsittelyajan, vaan myös ennakoitua korkeampien kustannuksen vuoksi, koska järjestelmä ei ole toiminut toivotulla tavalla.

Päätöksiin liittyvä suuri työmäärä on luonut keskeisen ongelman valvontalain toimeenpanossa: päätösten hinta on karannut käsistä kohonneen työmäärän mukana. Ei ole tarkoituksenmukaista, että yrittäjät maksavat julkisen järjestelmän keskeneräisyyden ja toimimattomuuden takia korkeampia käsittelymaksuja.

Taustalla on myös rekisteriteknisiä ongelmia, joihin vedoten on kieltäydytty esimerkiksi pelkän palvelupisteen käyntiosoitteen muutoksesta, jolloin yrityksiltä on vaadittu koko palvelupisteen (tai jopa palveluyksikön) korvaamista muuttotilanteessa uudella. Tästä on aiheutunut yrityksille ylimääräisiä kustannuksia, joita ei olisi saanut tulla, koska kyseessä ei ole yrittäjästä aiheutunut ongelma, vaan rekisterin ongelma.

Suuri ongelma on myös se, että eri alueet ja Valvira tulkitsevat rekisteriin liittyvää sääntelyä eri tavoin, mikä muutos tulkitaan merkittäväksi. Sääntelyn tulkinnat tulee yhdenmukaistaa pikimmiten ja luoda selkeät säännöt siihen, mitkä muutokset ovat merkittäviä ja mitkä ei.

1.4. Muut kommentit

Suomen Yrittäjät korostaa lisäksi, että lakiin tulee säätää viranomaisen toiminnalle määräaika käsittelyä varten.

Toteamme lisäksi, että rekisterin tiedot tulee turvata huolellisesti. Maailman tilanne huomioon ottaen on pitäydyttävä vain välttämättömien tietojen keräämiseen, jotta tiedot olisivat turvassa mahdollisen kyber- tai muun hyökkäyksen yhteydessä. Korostamme, että kaikilta palveluntuottajilta tulee kerätä vain välttämättömät tiedot.

Suomen Yrittäjät tuo esiin myös huolen rekisterin monimutkaisuudesta. Rekisteristä on luotu erittäin raskas, ja useaan kohtaan tulee syöttää samat tiedot. Yksinyrittäjä joutuu syöttämään samat tiedot kuin suuryritys, vaikka sillä ei ole kuin yksi palvelupiste. Järjestelmää tulee kehittää siten, että sen osat keskustelevat keskenään, ja se ohjaa kysymään yrityksen koon mukaan relevantteja tietoja. On rekisterin täyttäjän, että hakemuksen käsittelijän kannalta turhaa työtä käsitellä ja tarkistaa samat tiedot kolmeen eri kertaan, kuten nyt on tilanne. Esitämme että rekisteriä jatkokehitetään käyttäjäystävällisemmäksi, ottaen huomioon, että suurin osa sen käyttäjistä on yksinyrittäjiä. Nyt rekisteri on selkeästi rakennettu julkisen sektorin tarpeet huomioiden, mutta valitettavasti sen maksajiksi ovat joutuneet pienet soteyritykset.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Tanja Matikainen
Kunta- ja elinkeinoasioiden päällikkö